

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till: ju.da@regeringskansliet.se

Remissyttrande över Domstolsverkets promemoria Muntlig förhandling i allmän förvaltningsdomstol

Ert diarienummer: Ju 2023/00655

Förvaltningsrätten lämnar följande synpunkter på betänkandet.

- Förvaltningsrätten avstyrker förslaget om inspelning av berättelse av part med ljud och bild. Det framgår inte helt tydligt vad som ska uppnås med reformen. Frågan är komplicerad och bör, i förekommande fall, utredas vidare.
- Förvaltningsrätten har inte något att invända mot att förhör med vittnen och iakttagelser vid syn spelas in med ljud och bild.
- Förvaltningsrätten har ingen erinran mot de delar av förslaget som berör rätt till muntlig förhandling.

Inspelning av berättelse av part

Det förefaller som att intryck tagits från allmän domstols s.k. EMR-reform, som fallit väl ut. Förvaltningsprocessen med sina utgångspunkter för muntlig förhandling skiljer sig emellertid i viktiga delar från processen i allmän domstol. Medan den senare präglas av omedelbarhetsprincipen, kännetecknas förvaltningsprocessen av skriftlighet som huvudregel, där den muntliga förhandlingen är tänkt att komplettera den skriftliga handläggningen. Den mer flexibla och mindre regelstyrda processen i förvaltningsdomstol ter sig, mot bakgrund hundratals och många gånger sinsemellan helt olika måltyper, som nödvändig.

Härtill kommer att straffprocessen i sin bedömning av skuldfrågan hanterar inträffade händelseförlopp. Det är fråga om bevisupptagning i närmare anslutning till händelsen och det förutsätts att hörda personer lämnar uppgifter som skulle vara likadana i andra instans. På så sätt blir underlaget för rättens bedömning säkrare och besparas hörda personer från en andra inställelse. Härigenom reduceras även kostnaden för processen. I allmän förvaltningsdomstol är inslaget av bevisning av inträffade omständigheter mindre; bedömningarna är ofta mer framåtsyftande. Förhållandena i målen kan skifta under målets handläggning i förvaltningsrätt och kammarrätt, vilket givetvis påverkar och förändrar utsagornas innehåll.

Det sagda medför att inspelningar av förhör vid förvaltningsrätt rimligen bör bli mindre användbara i kammarrätten i jämförelse med vad som gäller vid allmän domstol. Möjligen kan de användas för att kontrollera att referaten i domarna är korrekt sammanfattade. Behovet för detta torde vara litet.

Mot bakgrund av det anförda är det svårt att se fördelarna med dessa inspelningar. Är det fråga om processekonomi, att vittnen ska slippa inställa sig flera gånger, eller att domarna ska bli mer korrekt utformade? Eller finns det något annat skäl?

Härtill kommer följande.

Det är helt avgörande, för att kunna bibehålla en flexibel process och en förhandlingsordning anpassad efter det enskilda målet, att muntliga förhandlingar kan utformas på olika sätt och som målets beskaffenhet kräver. Detta verkar i syfte att uppnå en tillräcklig utredning, en effektiv och rättssäker process och ett gott partsbemötande. Det kan ifrågasättas, om förslaget genomförs, om inte förhandlingarna kommer att bli mer formella och mer likna förhandlingar i allmän domstol. Dessa konsekvenser är bristfälligt belysta i promemorian.

Partsförhör, i förslaget benämnt ”berättelse av part”, är ett odefinierat begrepp i förvaltningsprocessen och kan inte likställas med ett partsförhör i allmän domstol (jfr s. 31 och 32 i promemorian). Ett av de viktigaste inslagen i en muntlig förhandling i förvaltningsdomstol är att den enskilda parten får komma till tals i tillräcklig utsträckning och att båda parter får möjlighet att komplettera med önskad bevisning. I bl.a. tvångsmålen utvecklar de offentliga biträdena många gånger partens berättelse, varefter parten bekräftar att det stämmer. Sedan ställer aktörerna nödvändiga frågor, ibland få, ibland många. Erfarenhetsmässigt står det helt klart att en berättelse av en part, oavsett måltyp, sällan är sammanhängande med en klar start- och sluttidpunkt. Partens berättelse kan alltså framföras i olika sammanhang som sakframställningsvis, genom formella ”förhör” men även som svar på kompletterande frågor osv. Detta medför att det ter sig närmast ogörligt att säkert kunna bedöma vad som ska spelas in enligt de föreslagna regeländringarna. Risken att bryta mot fotoförbudet genom att delar av förhandlingen som inte får spelas in ter sig inte försumbar.

Skrivningen i avsnitt 4.3.6 kring att förhöret med en ställföreträdare för barn i LVU-mål inte ska spelas in när denna redogör för barnets synpunkter framstår som

ogenomtänkt och skapar otydligheter, bl.a. om sådan redogörelse ska ses som berättelse av part eller inte. Från bevissynpunkt kan uppgifter från barnet som ställföreträdaren presenterar spela stor roll. Om ett syfte med promemorians förslag är att förenkla hanteringen i kammarrätt, blir det problematiskt att begränsa rätten till förhandling i överinstansen samtidigt som viktiga delar av utredningen i förvaltningsrätten inte dokumenteras.

Det finns således tydliga svårigheter att avgöra vad som ska anses utgöra en partsberättelse. Detta tillsammans med ska-kravet på ljud- och bildupptagning av sådan berättelse medför risk för att rättegångsfel kommer att begås fortlöpande. Det kan också ifrågasättas om de föreslagna effektivitetsvinsterna blir sådana som promemorian anger, inte minst om lösningen för att genomföra förslaget innebär att i princip hela förhandlingen måste spelas in.

Inspelning av vittnesförhör och iakttagelser vid syn

Förvaltningsrätten har inte något att invända mot att förhör med vittnen, sakkunniga och iakttagelser vid syn spelas in med ljud och bild. Det kan noteras att syn numera är sällan förekommande i förvaltningsdomstolarna och att det både utredningsmässigt och tekniskt mest lämpliga i de flesta fall är att dokumentera de iakttagelser som görs med fotografier – vilket sker nu – och inte med inspelad bild. När det gäller sakkunnigförhör är det rimligen förhör med sakkunnigläkare vid psykiatrimål som är de vanligast förekommande. Det kan ifrågasättas om vinsten med att även spela in bild när en specialist i psykiatri avlägger sitt utlåtande blir särskilt stor; många av dessa utlåtanden lämnas idag på telefon.

Förslaget i övrigt

I fråga om offentlighet och sekretess bedöms att de befintliga sekretessbestämmelserna är tillräckliga. Det kan dock befaras att de sekretessprövningar som ska göras, om ljud- och bildinspelning tillåts enligt promemorians förslag, kan komma att försvåras. Oaktat sekretessbestämmelsen i exempelvis 26 kap 1 § OSL, kan vissa delar av ett partsförhör behöva lämnas ut. Det förefaller troligt att offentliga biträden, inte minst inför en vidare process, kommer att vilja begära ut inspelningarna. Förutom de resurser som behövs för dessa sekretessprövningar kan kostnaderna för offentligt biträde komma att öka.

Avslutningsvis

Även om rättegångsbalken, för att tala med Ekelöf, är ”ett lagverk inte helt utan förtjänster”, så har den efterhand blivit otidsenlig. På senare år har den genomgått åtskilliga förändringar och kan till dels uppfattas närmast som ett lapptäcke, varvid dess genomtänkta systematik minskat, något som kanske särskilt gäller muntlighetsprincipen. Med förvaltningsrättens utveckling, bland annat dess tvåpartsförfarande, uppkommer fråga om inte tiden är mogen för en gemensam processlag. Härtill kommer påverkan från Europarätten. Många befarar att en sådan reform skulle ta väldigt många år i anspråk. Jag tror att dessa farhågor är överdrivna. En gemensam processlag borde kunna utformas med Förvaltningsprocesslagen som förebild; rättegångsbalken är alltför detaljerad. Med en processlag som är mer

inriktad på bärande principer, behöver arbetet med denna inte ta så lång tid i anspråk. Med en gemensam processlag underlättas givetvis även ett närmande mellan de båda domstolsslagen.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Lennart Furufors efter föredragning i plenum av rådmannen Anders Lidman.

Lennart Furufors